

Brzezińska, Jadwiga

Z prac Zespołu Sekcji Historii Farmacji Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 33/4, 1057-1061

1988

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

genta o charakterystyczny dla Słowacji kamień leczniczy — w Polsce minerałem takim był i jest bursztyn. Dr Fundarek poinformował, że w górniczych miastach Słowacji wydobywano złoto, srebro, miedź, które miały zastosowanie lecznicze. Na Spiszu występowały wody mineralne, zawierające sole miedzi i żelaza. Referent podał także, że wędrowni olejkarze w Karpatach stosowali bursztyn z Polski.

Doc. Wanda Budziszewska podała, że językoznawcy z Krakowa (m.in. dr L. Wajda-Adamczykowa) opracowują słownik nazw roślin, prowadzą także badania na Podhalu i na Spiszu. Pożądane byłyby więc studia porównawcze. Dr R. Fundarek wspomniał o XVIII w. herbarzu mnicha Cypriana z Czerwonego Klasztoru, obecnie znajdującym się w Muzeum Tatrzańskiego Parku Narodowego w Tatrzańskiej Łomnicy. Herbarz ten zawiera nazwy niemieckie, polskie, łacińskie oraz ludowe spiskie. Stanowi on cenne źródło słowacko-polskie dla studiów porównawczych.

Na zakończenie doc. Barbara Kuźnicka poinformowała o stanie badań etnofarmaceutycznych w Polsce. Podkreśliła konieczność współpracy międzynarodowej. Podzieliła się także wrażeniami z sympozjum „Leki naturalne w tradycji naukowej i ludowej”, które odbyło się w Ciechanowcu w maju br.

Podczas pobytu w Warszawie dr Radosław Fundarek zapoznał się ze zbiorami m.in. Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie oraz Muzeum Farmacji.

Beata Wysakowska
(Warszawa)

Z KRAJU

Z PRAC ZESPOŁU SEKCJI HISTORII FARMACJI POLSKIEGO TOWARZYSTWA FARMACEUTYCZNEGO

Zespół Sekcji Historii Farmacji PTFarm działa w kadencji od 6.5.1986 r. pod kierunkiem dr Władysława Szczepańskiego, a sekretariat prowadzi mgr Jadwiga Brzezińska. Zespół zrzesza ok. 300 historyków farmacji w 15 sekcjach przy terenowych Oddziałach Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego. Na posiedzeniach zespołu, które odbyły się do 1.1.1988 r. wygłoszono 4 referaty. Ponadto omawiane były sprawy: realizowania zadań badawczych jednostkowych i zbiorowych, sprawy zjazdów i sympozjów historycznych, zabytków farmaceutycznych, gromadzenia dokumentacji, podejmowania akcji popularyzowania dziejów farmacji w środkach masowego przekazu, współpracy z wydawnictwami, organizacji imprez jubileuszowych w terenie, nowych wydawnictw z zakresu historii farmacji.

Terenowe Sekcje Historii Farmacji zorganizowały w latach 1986/87 — 71 zebrań naukowych, na których członkowie sekcji wygłosili 113 referatów naukowych. Zebrania Zespołu i Sekcji stanowią nie tylko platformę do prezentowania prac badawczych, ale inspirują do ich podejmowania, umożliwiają wymianę doświadczeń i informacji. Służą także do konsolidowania inicjatyw organizacyjnych, a było ich w 1986 i 1987 r. sporo.

Największym wydarzeniem w działalności Zespołu w tej kadencji był XIII Naukowy Zjazd PTFarm w Katowicach, w dniach 11.-12.9.1986 podczas którego dyscyplina naukowa historia farmacji miała wydzieloną odrębną Sekcję. Obradom jej przewodniczyła doc. dr hab. Barbara Kuźnicka. Należy podkreślić dużą frekwencję słuchaczy, przydzielenie Sekcji Historii Farmacji wielkiej, nowoczesnej wy-

posażonej sali wykładowej na obrady. Została ona ozdobiona okolicznościową dekoracją: starymi naczyniami aptecznymi i portretem założyciela Sekcji Katowickiej, dra Franciszka Nowaka. Po obradach delegacja uczestników złożyła kwiaty na jego grobie.

Ponadto odbyły się następujące konferencje naukowe, których organizatorami, prelegentami bądź uczestnikami byli historycy farmacji: 1) jubileusz 35-lecia ukończenia aptek w Polsce (16.1.1986 Bydgoszcz) okolicznościowy referat historyczny wygłosił dr f. Aleksander Drygas, 2) uroczystość 150-lecia Apteki w Ciechocinku i odsłonięcie tablicy pamiątkowej (13.-14.5.86 — dr A. Kalinowska), 3) sesja naukowa z okazji 40-lecia Oddziału Łódzkiego PTPrzyrodniczego im. Kopernika, Łódź 18.10.1986, wiodący referat historyczny wygłosił dr W. Jaroniewski, 4) jubileusz 50-lecia pracy naukowej prof. dr Zofii Jerzmanowskiej (20.11.1986 Łódź) — referat doc. dr H. Pankiewicz, 5) sesja naukowa Zespołu Aptek Szpitalnych w Augustowie — 22.5.86 — referat historyczny o farmacji regionu Białostockiego mgr Ireny Kałaur, 6) uroczystość 60-lecia Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego — 6.6.86 (doc. B. Kuźnicka, doc. H. Pankiewicz, dr T. Kikta), 7) poświęcenie tablicy pamiątkowej ku czci prof. dr S. Konopki w 90-rocznicę jego urodzin (dr T. Kikta), 8) sesja naukowa z okazji 130-lecia Apteki w Sokołowie Młp. — 11.10.1986 — referat mgr L. Czyż — Sekcja Rzeszowska, 9) I Tydzień Kultury Zdrowia w Urzędowie (referat o Marcynie z Urzędowa wygłosiła dr Z. Kołodyńska z Lublina), 10) konferencja naukowa pt. Świdnica kolebką aptekarstwa polskiego (październik 1986 — Sekcja Wrocławska), 11) 50-lecia dyplomu magistrów farmacji — Poznań 11.11.86 (referat historyczny mgr J. Majewski), 12) 50-lecie dyplomów magistrów farmacji — Warszawa. 13) sesja naukowa w Tykocinie (6.6.87) z okazji XX-lecia Sekcji Białostockiej Historii Farmacji i 40-lecia PTFarm. Wygłoszonych zostało 3 referaty: prof. W. Roeske, (Farmacja w sztuce), dr S. Rostafiński i mgr Irena Kałaur. Po obradach nastąpiło otwarcie wystawy „Wśród pamiątek po prozownikach farmaceutycznych” w Muzeum w Tykocinie, 14) Sesja naukowa w Muzeum Farmacji w Warszawie (12.3.87) w związku z 50-rocznicą śmierci patronki Muzeum mgr Antoniny Leśniewskiej. W programie sesji były 2 referaty naukowe, wystąpienia rodziny zmarłej i zwiedzanie Muzeum. Złożono kwiaty na jej grobie na Powązkach. 15) W Poznaniu odbyła się w dniu 26.3.1987 sesja naukowa z okazji 100-lecia ruchu esperanckiego, poświęcona działalności farmaceutów w ruchu esperanckim. Organizatorem sesji był doc. dr hab. W. Głowacki, przewodniczący Sekcji Poznańskiej. 16) W Łodzi odbyła się sesja naukowa 19.9.1987 r. z okazji 50-rocznicy istnienia Szpitala Klinicznego WAM w Łodzi (dr W. Jaroniewski). 17) Sekcja Lubelska była organizatorem II Tygodnia Kultury Zdrowia w Urzędowie. 18) W 1987 r. miała miejsce 40-rocznica istnienia Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego. Z tej okazji odbyły się sesje naukowe w kilku Oddziałach PTFarm., a mianowicie w Białymstoku, Koszalinie, Katowicach, Bydgoszczy, podczas których okolicznościowe referaty wygłosili członkowie Sekcji Historii Farmacji: dr S. Rostafiński, mgr J. Brzezińska, dr D. Moska, dr B. Leszczyłowski. 19) Sekcja Lubelska zorganizowała z okazji 70-rocznicy Rewolucji Październikowej sesję poświęconą historii farmacji i medycyny Kraju Rad (4.11.1987). 20) W dniu 21.11.1987 odbyła się w Kielcach uroczystość nadania aptece nr 29-008 imienia jej byłego właściciela, a zarazem ostatniego prezydenta miasta Kielc, prof. farm. Stefana Artwińskiego. 21) W Chorzowie-Batorym w dniu 3.9.1987 odbyła się uroczystość odsłonięcia tablicy pamiątkowej poświęconej mgr Edmundowi Baranowskiemu, na frontonie domu w którym mieszkał przy ul. Stefana Batorego 11. Równocześnie nadano mieszczącej się tam aptece (której kiedyś był właścicielem) jego imię. Z tej okazji wydany został druk okolicznościowy, zawierający życiorys patrona. To piękne okolicznościowe wydawnictwo rozdawane było uczestnikom uroczystości i pacjentom.

Ponadto było kilka sympozjów zagranicznych, w których uczestniczyli polscy delegaci, a mianowicie: 1) Sympozjum Historii Medycyny w Halle (17.-22.4.1986 — doc. dr H. Pankiewicz), 2) sesja naukowa niemieckich historyków farmacji w Brandenburgu (23.-26.5.1986) doc. dr hab. H. Pankiewicz, 3) III Wszechzwiązkowy Zjazd Historyków Medycyny w Kabuleti (Gruzja) 12.-14.1986 — doc. dr hab. W. Markowski, 4) III Międzynarodowy Kongres Europejskiego Towarzystwa Muzeów Historii Nauk Medycznych — wrzesień 1986 — Ingolstadt — mgr A. Syroka, 5) III Bilateralny Zjazd Historii Medycyny NRD-PRL — 14.10.1987 — Karl-Marks Stadt (doc. W. Markowski).

W latach 1986-1987 członkowie Sekcji pozyskali następujące stopnie naukowe z zakresu historii farmacji: 1) doc. dr H. Romanowski z Lublina uzyskał w dniu 24.9.1986 stopień dr hab. na podstawie pracy pt. *Rozwój toksykologii i analityki dowodów kryminalistycznych w Polsce (1783-1930)*, który został zatwierdzony przez CKK 24.4.1987. Z dniem 1.9.1987 doc. dr H. Romanowski został powołany na stanowisko docenta, a z dniem 1.2.1988 powierzono mu kierownictwo nowo uruchomionego Zakładu Historii Farmacji Akademii Medycznej w Lublinie. 2) W dniu 20.6.1986 kolokwium habilitacyjne złożył w Poznaniu dr B. Leszczyłowski, 3) Wydział Farm. AM w Krakowie nadał stopień dr farm. Zdzisławowi Mameła na podstawie pracy pt. *Dzieje aptek toruńskich od XIV do 1793 r.* Promotorem był prof. W. Roeske, a recenzentami prof. Jan Fijałek i doc. W. Markowski. 4) Wydział Farmaceutyczny AM w Łodzi nadał stopień dr farm. w dniu 29.9.1987 r. Katarzynie Hanisz po obronie pracy pt. *Rozwój sieci aptek i aptekarstwa w Łodzi w okresie II Rzeczypospolitej.* Promotorem był doc. H. Pankiewicz.

Ponadto wykonane zostały 4 prace magisterskie z zakresu historii farmacji: 1) B. Żuk-Chmielewska AM Gdańsk 1986 — *Sylwetki farmaceutów regionu gdańskiego, zmarłych w latach 1945-1985*, 2) Joanna Sroka (Łódź 1987) — *Z działalności apteczno-zawodowej dra Józefa Filipczaka (1888-1972)*, 3) Jacek Bednarczyk (Łódź 1987) — *Stan i ocena jako źródeł historycznych miejsc wiecznego spoczynku zasłużonych pracowników Wydziału Farmacji AM w Łodzi (1950-1987)*, 4) Pod kierunkiem doc. H. Romanowskiego w Lublinie została wykonana jedna praca magisterska z zakresu historii toksykologii.

Ponadto na bazie Studium Farmaceutycznego Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Bydgoszczy odbył się tygodniowy kurs pt. *Metodyka pracy historyka farmacji (19.-24.10.1987)*, który ukończyło 12 osób. Kurs obejmował takie zagadnienia jak: etapy pracy badawczej, nauki pomocnicze historii, konstrukcja prac historycznych, metody korzystania ze źródeł archiwalnych, problemy gromadzenia i opracowywania zbiorów, sporządzanie not biograficznych, kronikarstwo, dokumentacja dnia dzisiejszego.

W okresie 1986/87 ukazało się kilka wydawnictw z zakresu historii farmacji a mianowicie: 1) *Dzieje nauk farmaceutycznych w Polsce 1918-1978*, pod red. Z. Jerzmanowskiej i B. Kuźnickiej, Wrocław 1986, 2) *Historia leków naturalnych*, Tom 1, pod red. B. Kuźnickiej, Warszawa 1986, 3) Roeske W.: *Zabytkowe szkło apteczne w Muzeum Farmacji Akademii Medycznej w Krakowie*, Kraków 1986, 4) Rostafiński S., Moska D.: *Etyka farmaceutyczna*, 1986, 5) Kikta T.: *Informator o Muzeum Farmacji*, Warszawa 1986, 6) Kikta T.: *Nekropol farmaceutyczny. Cmentarz Powązkowski*, Warszawa 1986, 7) Szulc E.: *Farmaceuci oraz osoby związane z farmacją, pochowani na obydwu Cmentarzach Ewangelickich w Warszawie*, Warszawa 1986, 8) Kawalko M.: *Historie ziołowe*, Lublin 1986, 9) Kałaur J.: *Farmaceuci na Ziemi Białostockiej w II wojnie światowej*. W: *Służba Zdrowia Białostoczczyzny w II wojnie światowej*, Białystok 1985, 10) Kuźnicka-Rembielińska B.: *Historia farmacji* wyd. III uzup. i popr., Warszawa 1987, 11) Ożarowski A., Jaroszewski W.: *Rośliny lecznicze i ich praktyczne zastosowanie*, Warszawa 1987,

12) Kuźnicka B., Dziak H.: Ziola i ich zastosowanie, Historia i współczesność, 1987, 13) Kikta T.: Nekropol Farmaceutyczny, Cmentarz Wawrzyszewski, 1987, 14) Kikta T.: Nekropol Farmaceutyczny, Cmentarz Powązkowski, Supplementarium primum, 1987.

Jeśli chodzi o publikacje w czasopismach to przeciętnie ukazuje się rocznie ok. 50 prac naukowych oraz ok. 300 artykułów z zakresu historii farmacji. Drukowane one są głównie w Farmacji Polskiej, Archiwum Historii Medycyny, ale także w wielu innych pismach krajowych i zagranicznych.

Z ostatnio publikowanych prac zaszyfrować trzeba: 1) H. Pankiewicz — Prace badawcze z zakresu historii farmacji w Polsce Farm. Pol. 1987 nr 3, dalej FP, 2) Drygas A.: Problemy polskiej historii farmacji w Polsce (Farm. Pol. 1987 nr 4), 3) Kuźnicka B.: Historia farmacji — organizacja, kierunki badawcze i perspektywy rozwoju, Kwart. Hist. N. i T. PAN, 1987, 4) Głowacki W., Pleskaczyński T.: Udział farmaceutów polskich w ruchu esperanckim (1987-1997), Farm. Pol. 1987 nr 7-8, s. 385-394, 5) Pankiewicz H.: Lekarze pigułek, Pigułka jako forma leczenia klinicznego w II poł. XIX w., Arch. His. Med. 1987 nr 3, 6) Hołyński J., Jaroniewski W.: Pabianickie Zakłady Farm. Polfa w Pabianicach, Arch. Hist. Med. 1987, nr 3 i 4, 7) Siedlecki B.: Akcja represyjna władz pruskich wobec polskich aptekarzy Grudziądzka i okolic w latach 1772-1920, Farm. Pol. 1987 nr 11 s. 663-670, 8) Hołyński J.: Zakłady przemysłu chemiczno-farmaceutycznego aglomeracji łódzkiej w latach 1918-1939, Farm. Pol. 1987 nr 7-8 s. 431-438, 9) Majewski J.: Polacy w służbie zdrowia Brygad Międzynarodowych w Hiszpanii (1936-1939), FP 1987 nr 1, s. 17-21, 10) Majewski J.: Apteka Pod Złotym Lwem na tle historii aptekarstwa poznańskiego, Farm. Pol. 1987 nr 3 s. 147-151, 11) Grodzicka D.: Prow. farm. Roman Słowiński, (1896-1969), zasłużony działacz zawodowy i społeczny, FP 1987 nr 6 s. 358-361, 12) Roeske W.: Higea z Melk, FP 1987, nr 7-8, 13) Badzińska A.: Bromatologia w aspekcie historycznym w Polsce, FP 1987, nr 9 s. 539-541, 14) Pabis-Braunstein M.: Muzealnictwo zakonne w zbiorach Muzeum Farmacji, Muzealnictwo 1987 nr 2, 15) Lech Z.: Krzywda-Łazowscy — farmaceuci galicyjscy, Arch. His. Med. 1987 nr 1 i 2, 16) Giżewski D.: Apteki i aptekarze wrocławscy w świetle rękopisu Antidotarium Tomasza z Wrocławia (1297-1378), Farm. Pol. 1987 nr 1, 17) Kikta T.: Aptekarz Edmund Baranowski (1886-1939) — działacz społeczny i polityczny, Farm. Pol. 1987 s. 671-674.

Nie sposób wymienić wszystkich interesujących prac historycznych, nie mówiąc już o artykułach historycznych, które ukazały się m.in. w Służbie Zdrowia, Nowym Medyku, Katowickim Informatorze Kulturalnym, Wszechświecie, Wiadomościach Zielarskich i innych. Kontynuowany był druk wspomnień farmaceutów z okresu okupacji i lat pionierskich, które opracowuje doc. W. W. Głowacki z myślą o wydanie ich w oddzielnej publikacji. Dr W. Jaroniewski kontynuuje opracowywanie roślin lekarskich w aspekcie historycznym, a dr T. Kikta sylwetek ludzi zasłużonych dla przemysłu farmaceutycznego.

Członkowie Sekcji Historii Farmacji dużą aktywność przejawiali w propagowaniu kronikarstwa oraz starań o zabezpieczenie zabytków farmaceutycznych. Zsoby istniejących placówek muzealnych wzbogacają się stale o nowe eksponaty. Istnieją usilne starania o założenie nowych farmaceutycznych placówek muzealnych w Katowicach, Poznaniu i Wrocławiu. We wszystkich tych miastach istnieje już pewna ilość zabezpieczonych eksponatów farmaceutycznych, które będą stanowiły zaczątek ekspozycji. W celu zwiększenia zainteresowania dziejami zawodu i muzealnictwem poszczególne Sekcje organizowały wycieczki historyczne, i tak w 1986-1987 odbyła się jedna wycieczka do muzeów farmaceutycznych na Węgrzech (Sekcja Lubelska) oraz druga do Pragi czeskiej (Sekcja Koszalińska), do muzeów

Farmacji w Bieczu i Krakowie — dwie wycieczki, i inna szlakiem miejscowości związanych z życiem i działalnością I. Łukasiewicza.

Poszczególne Sekcje prowadzą ponadto ożywioną działalność w zakresie opracowywania dziejów farmacji swego regionu. Warto tu wspomnieć o osiągnięciach Sekcji Białostockiej, Katowickiej, Rzeszowskiej i Kieleckiej. Ponadto Sekcja Białostocka prowadzi prace badawcze dotyczące strat służby zdrowia w regionie pn.-wsch. Polski (Białostoczczyzna, Grodno, Wilno, Lwów) dla Wydawnictwa Poznańskiego pt. *Księga Strat Inteligencji polskiej w latach 1939-1945*.

Inicjatywa dr B. Leszczyłowskiego opracowania Słownika Biograficznego Farmaceutów napotkała na przychylne poparcie we wszystkich Sekcjach. Prace są już dość zaawansowane w poszczególnych Sekcjach. Ponadto Sekcja Katowicka przygotowuje biogramy farmaceutów do Encyklopedii Śląska, a Sekcja Krakowska współpracuje z Polskim Słownikiem Biograficznym PAN. Dr T. Kikta podjął się opracowania szeregu biogramów i haseł do Encyklopedii Ekonomii.

Dr T. Kikta, kustosz Muzeum Farmacji w Warszawie, podjął bardzo pozytywną akcję zinwentaryzowania grobów farmaceutów w Warszawie. Do tej pory zostały zinwentaryzowane groby farmaceutów, spoczywających na cmentarzu Powązkowskim, Ewangelickim, Wojskowym i Wawrzyszewskim. Pozostaje do opracowania największy cmentarz na Brudnie. Akcję tę przeniosła na swój teren Sekcja Rzeszowska, która zamierza zinwentaryzować groby farmaceutów w Rzeszowie. Dr W. Jaroniewski kontynuuje cykl artykułów dotyczących dziejów roślin lekarskich.

Sekcja Wrocławska bardzo czynnie włączyła się w organizację Zjazdu Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego we Wrocławiu, a Sekcja Katowicka w przygotowanie jubileuszu 40-lecia Śląskiej Akademii Medycznej. Sekcje Lubelska, Łódzka i Rzeszowska bardzo ściśle współpracują z Sekcją Nieprofesjonalnych Twórców Sztuki. Sekcja Lubelska umożliwiła wszystkim farmaceutom-malarzom z kraju udział w plenerach malarskich pod hasłem „Zabytki farmaceutyczne w malarstwie”. Zorganizowała 2 wystawy poplenerowe tych dzieł, połączone z aukcją.

Celem popularyzacji dziejów farmacji w społeczeństwie, kilka Sekcji zainicjowała publikację odpowiednich artykułów w pismach regionalnych. Nawiązano też w tym celu kontakt z radiem. Sekcja Rzeszowska (mgr L. Czyż) przygotowała cykl audycji dla rozgłośni rzeszowskiej. Szereg 10-minutowych odcinków przedstawiono już na antenie. Natomiast Sekcja Białostocka (mgr I. Kałaur) opracowała półgodzinną audycję na temat „Wśród pamiątek po prowizorach farmaceutycznych”. Omówiono w niej zabytki aptekarskie z Muzeum w Tykocinie i zbiory Białostockiej Izby Pamięci PTFarm. Wykorzystano również myśli dotyczące farmacji z twórczości A. Fredry, A. Kenara, St. Breyera, J. Tuwima, L. J. Kerna — ze zbiorów mgr Ireny Kałaur.

Dr A. Drygas z Gdańska miał kilka odczytów popularno-naukowych na tematy dotyczące zawodu farmaceuty i jego historii, m.in. wygłosił je w Wejherowie, Pucku, Iławie i Mrągowie. Sekcja Poznańska organizuje spotkania z ludźmi zasłużonymi dla zawodu, organizuje jubileusze zawodowe i inne.

Podsumowując można stwierdzić, że działalność członków Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, zorganizowanych w Sekcjach Historii Farmacji była rozległa i owocna.

Jadwiga Brzezińska
(Kołobrzeg)